

Kiadómnál fiatal emberek dolgoznak. Olyanok, akik még az úgynevezett Kádár-korszakot is csak apáik meséiből ismerik, és akiknek 1956 – a Forradalom – történelem.

Most mégis az ő kérésükre egyeztem bele, hogy rokonom, Ferdinandy László recski raboskodását megírom. Könnyelműen, ez már a lépcsőházban eszembe jutott, mert hát én ezt a Laci bácsit – a valaha jó nevű ügyvédet – alig ismerem. Amit tudok róla, csak néhány adat. Közöttük Faludy György sorai: „Mellesleg – írta a költő 1960-as, strasbourg-i címekre küldött levelében – nem rokona-e [...] Ferdinandy bácsinak, aki velem együtt volt Recskén, és bátorságával, nyugodt, fölényes és hősi viselkedésével oly felejthetetlenül megmaradt emlékezetemben? És ha rokona, mi van vele?”

Az itt következőkben kiadom felszólításának engedve erre a kérdésre válaszolok. Fél évszázad késéssel: Laci bácsi és Faludy Gyurka, a két recski rab már sok éve halott.

Egyetlen egyszer találkoztam vele. Rémlik, hogy valahol a Józsefvárosban lakott. Aznap siettem: már lejárt kéthetes tartózkodási engedélyem. Hogy kitől kaptam meg a címét? Ma már ezt sem tudom.

Jól emlékszem, komoly, barátságos úriember benyomását tette rám. Ültünk egy sötét udvari szobában, velem magyarul, feleségemmel franciául beszélgetett. Akkor, a hatvanas évek végén, már több mint egy évtizede kiszabadult Rákosiék börtönéből. Tulajdonképpen csak annyit tudtam róla, hogy a Thaly Kálmán utcai bölcsőde kazánházában segédfüttő. Emlékszem, megdöbbenett, hogy milyen gondosan őrzi a megmentett kéziratokat.

Rólunk is mindent tudott: francia feleségem adatait, a három gyerek nevét. Ezeket gondosan ellenőrizte, kiegészítette. Még francia publikációimra is rákérdezett.

Soha többé nem láttuk őt. A trópuson éltünk, és a hozzám hasonló hontalanoknak nem osztogatta a tartózkodási engedélyeket az óhaza.

*

Hogy miért nem tartottam a kapcsolatot apám családjával, ezen a ponton magyarázattal tartozom. Szüleim elváltak még a háború éveiben, orvos apám üldözötteket mentett, anyánk pedig a németekkel rokonszenvezett. A két család megszakított egymással minden kapcsolatot, és ennek – amint az már lenni szokott – mi ittuk meg a levét, gyerekek. Béna apámat nekem is újra fel kellett fedeznem kiskamaszkorom éveiben. Kerékpáron jártam ki hozzá, a dömösi, úgynevezett Gizella-telepre.

A családot pedig csak apránként láttam viszont, elfekvő kórházakban, látogatónapokon. A piarista gimnáziumban ismertem meg Gábort, szőke, szeplős unokatestvéremet.

Később, trópusi magányomban kezdtem el érdeklődni irántuk. Gábor nagylányát, Katit, meghívtam a karibi szigetre, ahol száműzetésem éveiben tanítottam.

Közben persze – ha ez az eddigiekből nem derült volna ki – múltak az évek és az évtizedek. Az ezredfordulón hazatelepültem félévszázados – mondjuk így – kalandozásom után. A szülőháza visszafogadott, itthon, a budai házban írom tovább a könyveket. Itt ért a felszólítás, hogy Laci bácsiról, a recski rabról is szedjem össze az emlékeimet.

– Semmiség! – biztatott feleségem. – Minden adat fenn van az interneten!

Az új idők mesedobozában azonban Ferdinandy Lászlónak nem szerepelt még csak a neve sem. Tulajdonképpen ekkor döntöttem úgy, hogy Laci bácsi történetét megírom.

Katihoz fordultam – kihez máshoz?! –, vele karibi látogatása óta tartottam a kapcsolatot. A szőke lánykából komoly hölgy vált az évek folyamán, aki felelős beosztásban, valami minisztériumban dolgozott.

Kérésemre szakított rá időt, és előkereste a családi ládák mélyén lapuló dokumentumokat. Egy ötkilós paksamétát, amit egy minisztériumi attaché-case-ben rövidesen át is adott.

A bácsiról már csak koránál fogva sem tudott sokat. Emlékszem, említette, hogy Lacit elhagyta a felesége a recski évek alatt. És hogy az asszony minden közös tulajdont – könyvtárt, bútorot és lakást – felszámolt. Így aztán nem volt könnyű megtalálni a régi ügyvédi levéltárt, valamint a későbbi, letartóztatás utáni iratokat.

Ha valami, akkor ez megerősítette korábbi elhatározásomat.

*

A voluminózus csomag tartalmát hosszadalmas lenne felsorolni. Van itt minden: felvágatlan könyvek, kéziratok, ismeretlenek százéves fényképei. Olyan tanulmányok, mint az 1928-as *Néhány szó a biztosítási díj fizetésével kapcsolatos egyes kérdésekről szóló 1927. évi X. T.-C. 15/3 bekezdéséhez* vagy *A nádori méltóság betöltése és az ideiglenes alkotmány* című dolgozat, amely megállapítja, hogy „az állam legfontosabb szervei a törvényhozó szervek (az Országgyűlés).”

Van azután itt elmélkedés Isten létéről, valamint egy édesapámnak, a Róbert Károly körúti kórház II. férfi idegosztályára küldött levél, amelyben Laci bácsi egy készülő családfához kér

Irodalmi Ujság

14 St. George Street, London, W. 1

Telephone: MAYfair 3224

London, 21st Apr. 1960.

Kedves Barátom,

Levelét örömmel olvastam. Ritkán kap az ember ilyen kedves hangú friss eredeti levelet, ~~mm~~ s ez mindenesetre nagyon jól esik az emigrációban. Mellesleg nem rokona-e saját druszájának Ferdinándy bácsinak, aki velem együtt volt Recskén és bátorságával nyugodt, fölényes és hősi viselkedésével oly felejthetetlenül megmaradt emlékezetemben? És ha rokona, mi van vele?

Ami a verset illeti: az első hét sor nagyon jó, mindenekelőtt azért, mert friss, képszerű, üde, s a verseslése is ügyes. A refren már nem tetszik nekem, ugyanigy a második versszak sem, mert ez inkább a szónokias, magyarázó, refrénszerű, szóval csak bizonyos mértékben versbe való. Pontosan szólva a vers mindig ábrázol, megjelenít, örül, dühöng, káromkodik, de nem magyaráz.

Faludy György levele Ferdinandy György részére, 1960. április 21. (részlet)

néhány adatot, és figyelmeztet, hogy öcsém második fiának (ha lesz!) a családi konvenciók értelmében a Bertalan nevet kell majd viselnie.

Végül az irattár örzi egy 1959-es svájci képeslapomat, és egy újságkivágást, amelyen Christian Yve a novellairás művészetéről, Maurice Druonról és az én *Sziget a víz alatt* című írásmról elmélkedik.

Számomra különösen érdekes volt egy tíz gépelt oldalas családtörténet, tudtommal az egyetlen, ami a 18. és 19. századi ősookról fennmaradt. „Öröklött természetünk mindnyájunk életének alakulására többé-kevésbé sorsdöntő lehet” – állapítja meg bácsikám. És valóban: a családalapító I. Mihály élete az én életemmel több meghökkenítő hasonlóságot mutat. Őt is tizenhét éves korában zárták ki (őt a rozsnyói) piarista gimnáziumból, és ő is húszévesen szedte a nyakába a világot. Katona lett, és elhatározása mellett élete végéig kitarzott. Négy házassága volt neki is, másodsorra – úgy mint én – negyvenöt évesen.

Vállalkozó kedv, leleményesség és szívós kitartás jellemezték egész életében. Mindezekből – úgy képzelem – talán a leleményesség kivételével – valamicske (nyomokban) bennem is megmaradt.

*

Dr. Ferdinandy László budapesti lakost, vállalati ügyészt 1949. július 6-án hallgatta ki először a Belügyminisztérium Államvédelmi Hatósága. A személyi adatlap szerint az 53 éves gyanúsított vagyontalan magyar állampolgár, és előző büntetése „állítása szerint nem volt.”

Nyilatkozatában „terhelt” előadja, hogy 1925 óta ügyvédi magángyakorlatot folytat, és felsorolja a társaságokat, amelyekben tisztséget viselt. 1939-ben többek között nyilas petíciók

ellen védte a kormánypárti mandátumokat, a német megszállás alatt, 1944 és 1945 között pedig illegálisan tartózkodott.

A felszabadulás után részt vett a legitimisták kávéházi találkozóin, majd 1947 után, baráti összejöveteleken, külföldiekkel is elbeszélgetett. Elismeri, hogy ismerőseinek rendszeresen tett politikai jellegű nyilatkozatokat. 1949-ben egy barátja számára illegális kijutási lehetőséget keresett.

Internálását követően a Legfelsőbb Bíróság 1953. december 21-én, tehát négy évvel később hozott ítéletet. Ebben a vádlottat bűnösnek nyilvánítja, és összbüntetésül hat év börtönre ítéli. Az ítélet megokolása: „a vádlott eljárás alá vont külföldi személyek részére rendszeresen szolgáltatott Magyarország érdekeit sértő híryanagot, valamint egy személynek segítséget nyújtott ahhoz, hogy az ország területét illegálisan elhagyja.”

Található még az iratok között fellebbezési kérelem és elutasítás, átkísérési cédulák az Andrássy út 60. és a kistarcsai internálótábor között, valamint jelentés arról, hogy nevezett őrizetének tartalma alatt (áthúzva: kifogástalan) magaviseletet tanúsított, és a táborrend megszegéséért háromnapig elzárásra ítéltetett.

A vádpontokra válaszolva az elítélt elismeri, hogy az 1945 után Magyarországon kialakuló társadalmi rendszerrel nem szimpatizált. Felsorolja ezután külföldön élő családtagjait.

„A gyanúsítást megértettem, és bűnösnek érzem magam” – jelenti ki. A későbbiekben visszavonja ezt a nyilván külső nyomásra született nyilatkozatát. Azt azonban kezdettől fogva tagadja, hogy angol követségi alkalmazottnak bizalmas adatokat szolgáltatott volna ki.

Így fejeződik be ez a bírósági eljárás. A kistarcsai internálótáborból Recskre való átszállításról és az ottani tartózkodásról az általam ismert dossziében nincsen említés.

Recsk – hivatalosan – nem létezett.

Szabadulása után kilenc (!) évvel, a Magyar Népköztársaság Elnöki Tanácsának 1964. május 23-án írt beadványában dr. Ferdinandy László rehabilitálását kéri.

Felsorolja, hogy az ellene hozott ítélet, majd az azt követő internálás olyan vádak alapján jött létre, amelyek az 1961. évi V. törvény (Új BTK) szerint nem számítanak bűncselekménynek. Angol ismerőseivel csak olyan Magyarországra vonatkozó dolgokról beszélgetett, amelyek általánosan ismertek voltak, mert könyvben, újságban és plakátokon is megjelentek, úgyhogy közlésükkel semmiféle titkot nem árult el.

Elmondja továbbá, hogy internálása 51 hónapja (benne 34 hónap Recsk) alatt bíró, de még ügyész elé sem került. Közli, hogy a recski internálótábor 1953-as, Nagy Imre miniszterelnöksége idején történt megszüntetése után a váci börtönbe került, és csak 1955. július 5. óta van szabadlábon.

Szabadulása után több munkahelyen volt fizikai munkás. Büntetett előélete miatt nem kaphat erkölcsi bizonyítványt, és 67 évesen sem mehet nyugdíjba, mivel ehhez nincsen meg a szükséges munkaviszonya.

Mindezek alapján kéri, hogy az Elnöki Tanács a büntetett előéletéhez fűződő hátrányok alól kegyelem gyakorlásával mentesítse, azaz rehabilitálja. Végezetül kijelenti, hogy célja nem a rekrimináció, és ezért nem is sorolja fel a súlyos károkat, amelyek hatéves fogsága alatt érték.

Néhány figyelemreméltó pont: a beadvány aláírója 1914 és 1918 között frontkatoná volt az első világháborúban, 1944/45-ben a német megszállás idején részt vett az ellenállási mozgalomban, és az „1956 őszén lezajlott ellenforradalom alatt magatartása semmi kifogás alá nem esett.”

Szabadulása óta albérleti szobában lakik, és jelenleg a Thaly Kálmán utcai bölcsőde segéd-kazánfűtője. Az ügyvédi kamarába való újrafelvételét 1957 óta rendszeresen (és hiábavalóan) kérvényezi. (A tagok közül tagdíj nemfizetés miatt (!) törölték internálása első évében.)

Az ügyvédi kamarához intézett levelek mellett még két értesítés található, ám ezek már több mint húsz évvel Laci bácsi halála után unokája, Katherine Ferdinandy címére érkeztek. Az első a Fővárosi Bíróság igazolása, hogy az elhunyt elítélését a bíróság 1996. július 1-jén kelt rendelkezése értelmében „semmisnek kell tekinteni”.

A másikat a belügyminisztériumi Központi Irattár vezetője írja ugyancsak Ferdinandy Katherine úrhölgynek. Ez az 1996. július 18-án kelt levél a magyar kormány utolsó hivatalos irata az ügyben. Az aláíró a címzett szíves megértését kéri a hosszadalmas kutatómunkának betudható késedelemért, és „magyarországi

tartózkodása idején és a jövőben is sok örömet és jó egészséget” kíván az érdeklődő ausztráliai unokának.

*

Laci bácsi nem sorolja fel a károkat, amelyek érték. Mint mondja, nem célja a rekrimináció. Aki azonban végigolvassa ezeket a dokumentumokat, nem tudja megállni, hogy ne érezze át a maga borzalmasságában ezt a jövátéhetetlenül tönkretett életet.

„Bátor, nyugodt és fölényes volt” – így maradt meg Faludy György emlékeiben. Pucolja a latrinát a recski lágerben, és egyik társát az őrtoronyban strázsáló ávosra mutatva, így vigasztalja:

– Látod, vannak még nálunk nyomorultabbak is!

Amikor – már súlyos betegen – kazánfűtőnek jelentkezik, a főfűtő (Bárdossy Béla?) megszánja, és rászól:

– Te itt csak soha ne nyúlj semmihez!

Józsefvárosi albérletében, ahol felkerestem, nagy szegénységben élt. Látogatót – ez nyilvánvaló volt – ritkán fogadott. Élvtárs felesége vidékre költözött, László fia Ausztráliában élt, Angie lánya a Bécs melletti Pressburgban apáca. A kisebbik lány, Johanna, már hosszú évek óta halott.

Ő maga még húsz évet élt. A hetvenes évek elején még meglátogatta a gyerekeket, de minden alkalommal hazatér. Túl a hálátlan hon határán nem tudja elképzelni az életet. Néha felkeresi unokatestvérét, dr. Ferdinandy Györgyöt (édesapámat), aki bénán fekszik, mióta 1944 karácsonyán félholtra verték az ávosok elődei, a nyilasok.

Ez hát nagybátyám, a pesti ügyvéd élete. Ma már alig emlékszik rá valaki. Unokája, Katherine próbálja összeszedni a segéd-kazánfűtő életére vonatkozó okiratokat. Hosszú éveket tölt itthon, jól beszél magyarul. Itt ment férjhez, két fia született. Azután ő is belefáradt kies provinciánkba. Visszaköltözött Ausztráliába, és vitte magával a két gyereket. Róluk nem tudok azóta sem.

Laci 1973-ban halt meg, 78 évesen. Május 4-én temették el a család ősi fészkeiben, Hidasnémetiben. Ott nyugszik, szemben a templomocská bejáratával, nagyszülei és a trópuson elhunyt történész-író, Ferdinandy Mihály között.

Hát – mint írod: melleleg! – ez lett, kedves Faludy Gyurka, recski rabtársadból, Laci bácsiból. Visszaadhatom az ötkilós paksamétát, ami egy minisztériumi attaché-case-ben itt hever az asztalomon.

Az olvasónak pedig – úgy, mint anno a Belügyminisztérium tisztviselője – ezúton kívánok „sok örömet és jó egészséget a jelenben és a jövőben is.”

A két barakksor közötti alakulótér ma, háttérben a rekonstruált büntetőbarakkal, Recsk (Fotó: Szabó Zoltán)

